

DOI: <https://doi.org/10.31318/2786-8877.7.2024.331834>

ПОНОМАРЕНКО О. М.

Національна музична академія України імені П. І. Чайковського.
Доцент, доцент кафедри загального та спеціалізованого фортепіано
(Київ, Україна).

Ponomarenko, Olena. Ukrainian National Tchaikovsky Academy
of Music. Associate Professor, Associate Professor at the Department
of General and Specialized Piano (Kyiv, Ukraine).

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-4790-8739>

© Пономаренко О. М., 2024.

elenaponomarenko1941@gmail.com

АРАНЖУВАННЯ І ЙОГО СПЕЦИФІКА В РОБОТІ ЗІ СТУДЕНТАМИ В КЛАСІ ЗАГАЛЬНОГО ТА СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО ФОРТЕПІАНО

ARRANGING AND ITS SPECIFICS IN WORKING WITH STUDENTS IN THE GENERAL AND SPECIALIZED PIANO CLASSES

Курс загального та спеціалізованого фортепіано — один із найважливіших у комплексній підготовці фахівців музичного мистецтва. Його мета — розширити музичний світогляд студента, ознайомити з особливостями використання аранжувань у навчальному процесі.

У перекладі з французької «arranger» — це «упорядкування, влаштування», тобто зміна первинного вигляду музичного твору, завдяки перекладенню, аранжуванню, він набуває іншого звучання.

Тлумачення терміна «аранжування» в українській музичній енциклопедії і сучасних довідниках (словниках) не містять принципових різночитань і доповнюють одне одного, визначаючи насамперед етимологію слова «аран-

жування» та окреслюючи змістовне поле цього поняття, що охоплює різні види творчої діяльності музиканта: «Перекладення (пристосування) музичного твору, написаного для одного інструмента (голосу) або складу інструментів (голосів), для виконання на інших інструментах або іншим складом інструментів чи голосів (розширеним або зменшеним). <...> Аранжуванням називається також полегшений виклад твору для виконання на тому самому інструменті» [Фільц, с. 85–86].

У роботі над аранжуванням у класі загального та спеціалізованого фортепіано «академічний» підхід не завжди можливий, принаймні, його явно недостатньо. Можливі такі варіанти роботи:

- обрати цікаве готове аранжування і вивчити його;
- змінити, покращити, адаптувати під виконавців надто невдале аранжування;
- за його відсутності — здійснити власне аранжування.

Одне з важливих питань у роботі зі студентами — добір репертуару. Оскільки базовий рівень підготовки з фортепіано у студентів різних спеціальностей значно різниться, це ще більше ускладнює проблему. Студенти, які слабо володіють інструментом, більш обмежені у виборі фортепіанного й ансамблевого репертуару, хоча видані безліч нотних збірників з різноманітними перекладеннями, аранжуваннями класичної та популярної музики. Поряд із цікавими зразками, виклад нерідко становить легке перекладення, не завжди вдале, зі спрощеною фактурою, найпростішими гармонією і ритмом, до того ж, призначене для виконання іншим складом інструментів. Одним із шляхів у вирішенні цього питання може стати творче аранжування.

Якщо вихідний матеріал технічно складний для студента, слід спростити фактуру (скоротити кількість звуків в акордах, кількість акордів, змінити положення акорду, перерозподілити матеріал між руками тощо), ритм акомпанементу, зберігаючи гармонічну й ритмічну основу твору і характер музики, контролюючи, оцінюючи на слух звучання початкового варіанту твору. Якщо вихідний матеріал викладено надто

спрощено й малоцікаво, варто «розфарбувати» гармонію, збагатити фактуру, ускладнити ритмічну організацію.

У складанні форми твору також можливі різні варіанти. Якщо студенту важко охопити розгорнуто викладений матеріал, доцільно скоротити кількість проведень теми, зняти деякі розділи. Головне, щоб нова, спрощена форма була завершеною і гармонічною. Розширити форму можна у вступі, завершенні, а також повторюючи проведення теми. Це може бути точне повторення, але значно цікавіше досягти цього завдяки певним змінам: регістру (провести тему октавою вище), тональності (півтоном вище), ритму й фактури, акомпанементу, темпу й стилю виконання чи доручити тему іншому інструменту. Усе це може бути застосоване в різних комбінаціях (стиль і тональність, регістр і фактура тощо).

Будь-який нотний матеріал можна використати як допоміжний. Ще краще, якщо є два чи більше варіантів аранжування однієї теми. Доцільно скласти свій варіант-версію аранжування, використовуючи гармонії, ритм. У деяких випадках цікаво доручити студенту самому гармонізувати тему, допомогти йому, виписавши лінію баса. Іноді студенти, не маючи глибоких знань із гармонії, можуть інтуїтивно, на слух брати несподівані й цікаві співзвуччя. Завдання педагога — почути їх і обрати найкращі.

Якщо студент схильний до імпровізації та композиції, наприклад, композитор за спеціальністю, варто заохочувати його створювати й виконувати власні транскрипції на будь-яку тему. Це розвиває свободу і самостійність музичного мислення, дає змогу виразити власне відчуття цієї теми, сприяє його творчому розвитку як музиканта.

Одне із завдань навчання в класі загального та спеціалізованого фортепіано — опанувати різні музичні стилі, що передбачає як виконання творів різних епох, так і створення власних «стилізованих» композицій-аранжувань. Залежно від побудови і характеру теми, а також від творчого вирішення та можливостей виконавця, аранжування

може бути виконане в стилі бароко, романтизму, імпресіонізму тощо. Можна порівняти різні стилі.

Аранжування є традиційні, «звичні» для певної теми, і несподівані, свіжі, оригінальні, — це завжди творчий пошук і набуття досвіду. Безумовно, залишається важливим виконавський момент. Видобування звуку, фразування, штрих, динаміка, агогіка мають відповідати заданому стилю і характеру твору, сприяти цілісності й переконливості образу.

Отже, аранжування — це не самоціль, а проміжний, допоміжний етап творчої роботи в класі загального та спеціалізованого фортепіано, мета якої — створити яскравий художній образ.

Використана література

1. Фільц Б. М. Аранжування. Українська музична енциклопедія. Т. 1 / Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського Нац. акад. наук України. Київ, 2006. С. 85–86.